

Turista történet

HÉTVÉGI PROGRAM ANGOLOKNAK: PEST

Nagy kedvvel forgatok olyan útikalauzokat, amelyek nyomán még nagyapámék utazgattak az Osztrák—Magyar Monarchia határain belül, mártóztak meg Abbáziában, az Adria vizében, tekintették meg Tirolt, s főleg forogtak Bécs városában. Aki Prágáig, vagy Krakkóig eljutott, arról az egész város beszélt, mint kalandokra különös szenvedéllyel vállalkozó utasokról; s akadt egy történelemtanárunk, aki Jókai és Gárdonyi könyveinek hatása alatt megjárta Konstantinápolyt is, sőt a kairói piramisokig is eljutott. Erről az egész téli szezon folyamán meggyezerte vetített képes előadásokat tartott.

Azok az útikönyvek azonban, amelyek egy vidéki könyvgyűjtő — nagy szakértelemmel és szorgalommal gyűjtő pedagógus — padlásáról kerültek íróasztalomra, Magyarországról és kiváltképp Budapestről szólnak. Ide, s tova kereken száz esztendősek, de akadnak közöttük százötven évvel ezelőtt írtak is. Olyan könyvek, amelyek nem csekély dicsekvéssel jegyzik meg, hogy „Pestnek már hetvezer lakosa van és márczius elejéről november végéig a Bécsből lefelé közeledő dunai gőzhajók hetenként kétszer tán száz utast is hoznak Bécsből Pestre!” Budát és Óbudát, természetesen nem számolták Pest lakosai közé, a két „ösvárosban” lakott ezidőtájt összesen talán ötvenezer ember is. Nagyrészt német anyanyelvű, s igen sok rác.

Ez a száz esztendő, igen szép kivitelű, számos tollrajzzal ékesített „Budapesti Útmutató”, amely „Emlék a főváros látogatóinak”, amelyet ilyenfajta gyűjteményem különös becsű darabjai közé soroltam, abban különbözik a többi korabeli útikönyvtől, hogy nem magyar szerző írta, sem bécsi német, hanem angol. Egy bizonyos Arany Gyula fordította magyarra végül az „An Illustrated Guide of Budapest” — *Budapest képekkel díszített Vezetője* — című munkát, s hogy csodálkozásunk még nagyobb legyen, idegenforgalmi vezetőül nem a korabeli IBUSZ-t, a Menetjegyirotát ajánlja, hanem Cook Tamás és Fiai „világhírű utazási ügynökségét”, amelynek a múlt század nyolcvanas éveiben már „Nilusi gőzhajózási vállalata” éppúgy volt, mint a világ valamennyi nagyvárosában irodája, ennél fogva Budapesten is, a Dorottya utca 3. szám alatt.

Vasúti és gőzhajózási jegyeken

kívül a fővárosba érkező utast felvilágosítással és útmutatással szívesen ellátták az ügynökség urai. Kellett is a tájékoztatási buzgalom, mert ebben az időben olyan nagy volt a forgalom már Budapesten, hogy „tizenegy különféle vasúti vonalon naponként legalább negyven vonat érkezik a fővárosba.”

Bizony, nagy zsúfoltság támadt már az utcákon, mert ahogy a városligeti villamosvonal végállomását mutatják a Tudományos Akadémia épülete mellett, az elől-hátul nyitott kis, barna járgányban éppen hatan ülnek, és nyolc sétáló nézi, amint a „konduktor” nagy csöngéssel éppen útnak indítja a zörgő járművet. Egy személyjegy ára nyolc krajcár, gyerekek ötöt fizetnek.

Három villamosvonallal dicsekedhetett a főváros. A második a mai Nyugati pályaudvar mellől az Üllői útig vezetett, a harmadik meg az Egyetem térről végig a Stáció utcán — a mai Baross utcán — a Kőbányai útig dőcögött. Viteldíj ezen hat krajcár. „A kocsik kényelmesek és nagy csinnal berendezték.”

Viszont több szálloda volt akkor Budapesten, mint most. Mindenféle igényű utas és mindenféle tartalmú zseb megtalálta a maga hoteljét. „Az országgyűlés, a kormány székhelye, a királyi család gyakori jelenléte, a különféle kiállítások, de egyáltalán az ipar és a kereskedelem fejlődése és nagy részben az idegen utasok forgalma valóságos forradalmat idéztek elő a szállóházak berendezésében.”

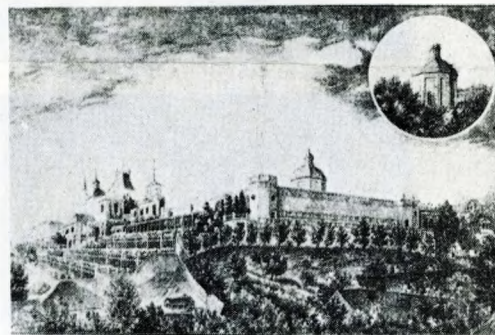
Kellett is a szálló. 1890-ben ke-reken 120 000 külföldi fordult meg a fővárosban.

Valami azonban azóta sem változott. Sőt! Azt írja ez az én angol útikönyvem, hogy „ezelőtt ötven évvel — azaz 1850 körül — a „magyar konyha” elnevezés alatt legfeljebb a halászlét, gulyáshúst, pörköltet és túrós csuszát érthettük volna.” Felvetődik a kérdés, hogy hát ma, 1981-ben nem így van? Folytatja a könyv írója: „habár mindezen ételek a legtöbb vendéglőben jó, sőt kitűnő minőségben kaphatók, mai napság minden szállóháznak, vagy vendéglőnek megvan a maga jól nevelt, vagy éppen francia szakácsa...”

Jó étvágygal bíró ember 80 krajcárért tisztességes, négyfogásos ebédet kaphatott. Magasabb igényűek 3 forintot fizettek. Ebben azonban

Az angol hölgy, aki fényképezni kezdte Pestet és Budát

Gül Baba sírja

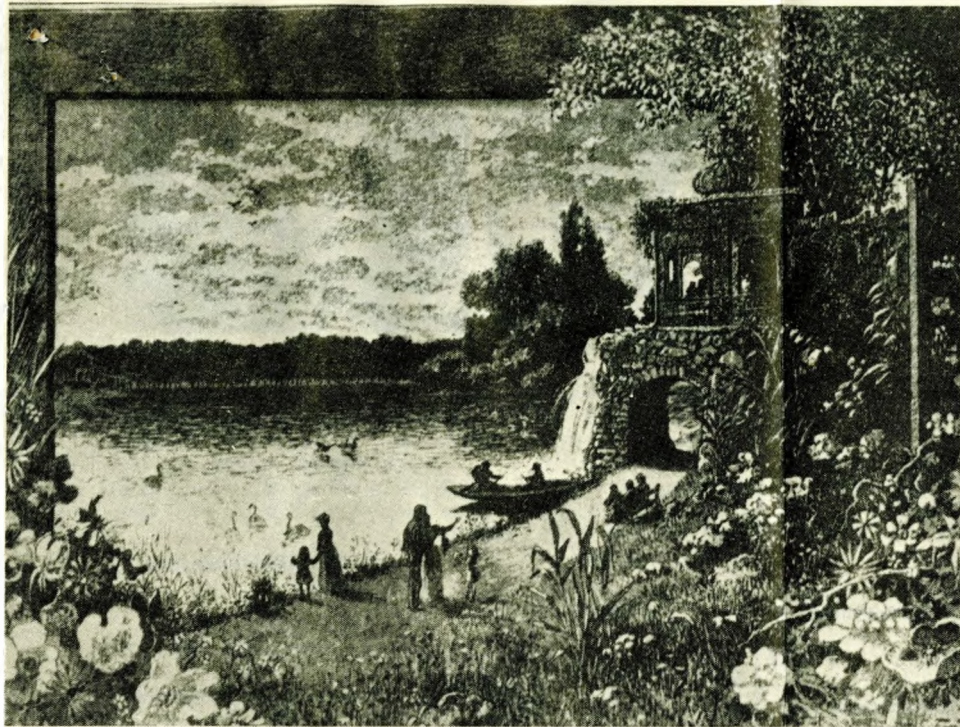
már a francia szakácművészet is benne illatozott, öt fogással.

Cook Tamás úrék vajon merre kalauzolták az idegent? Különös, de első tanácsként azt ajánlották — nézzék meg a *dobsinai jégbarlangot*. Ez abban az időben Pestről legalább négy napi utazást jelentett, hiszen vagy Poprád felől, vagy Dobosina városa felől öt-hat órás kocsitutat kellett a jégbarlang szállodájáig megtenni.

A következő ajánlat — a Gellért-hegy: „Sok ember, ha valamely városba ér, azon van, hogy annak fekvéséről tulajdon szemével, minél tüzetesebben ismerkedhessék meg. Budapest festői szépsége mindenki-re vonzó erővel bír, és miután a Szent-Gellért hegyről nemcsak a testvérvárosokra, hanem ezek vidékére is legszebb kilátás nyílik, a regényes hegy megmászását minden

1981

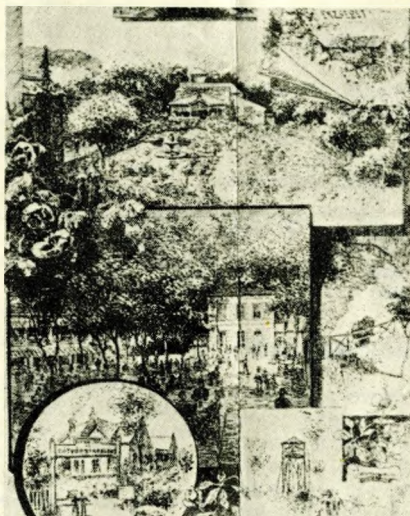
17

A városligeti tó

Feszty Árpád műterme

Sváb-hegyi, János-hegyi és Zugligeti képek

idegennek kiváló figyelmébe ajánljuk. A hegyre kényelmes, bár kissé tekervényes úton érünk, hol a komor külsejű erőd kopasz falai előtt megállapodunk, s onnan egészen a váci és esztergomi hegyekig, s a délfelé nyúló végtelen rónaságokon hordozhatjuk körül szemünket."

Persze, a közvetlen fővárosi látványból még hiányzott néhány híd, az Országház, a Halászbástya, s a budai hegyvidék megannyi beépített területe — de Cook úr már ezek nélkül is ajánlani tudta a pesti szépségeket. „A vár nyugati oldaláról, a bástyasétányról a budai hegyekre nyúló gyönyörű kilátás a maga nemében páratlan. Innen a Sas-hegy, a Sváb-hegy, a János-hegy és a Háromhatár-hegyek ormait szemlélhetjük, melyek alján dűsvirányú szőlők léteztek. Ezek azonban a phylloxera pusztításai folytán nagy-

részt eltűntek. A vár nyugati oldalán elterülő Krisztina-városban egyre díszesebb s nagyobb épületek emelkednek. Első sorban a gróf Karácsonyi-féle palotát és a Sváb-hegy alján épült vöröskereszt-kórházat említjük fel. Az úgynevezett *vérmezőn* túl a *városmajorba* érünk, amely kissé elhanyagolt, de a természet által a maga egyszerűségében fenntartott lombos sétányaival a jobb parti lakosság kedvencz mulató és nyári napokon üdülőhelyét képezi. A várból gyalog, vagy a hegyi pályán juthatunk a Vízivárosba. Innen Ó-Budára lóvonatú vasúton mehetünk, melynek végállomása a Lánchíd melletti rakodóparton található. A lóvonatú vasút a Duna partján halad végig. A régi jezsuita templom és zárdá közelében, mely egy mérnökkari zászlóalj laktanyájául szolgál, a Ganz és társa-féle

világhírű gépgyár és vasöntöde, nemkülönben a villamos osztályának épületei tűnnek fel előttünk. A balra látható dombon a török uralom utolsó maradványát Magyarország: *Gül Baba* a „rózsakirály” mecsetszerű temetkezési helyét látjuk, mely 1545-ben Mohamed budai basa parancsára épült és most is a keleti zarándokok által gyakorta felkeresetik. Az épület a török állam tulajdonát képezi."

Nagyon falusias jellegűnek írják a régi útikönyvek ugyan Óbudát, de *Aquincumot* már külön megemlítik és ajánlják a hév-fürdőkkel együtt. 1878-ban a magyar állam kezdett pénzt adni az ásátásokra; 1882 óta a főváros gondja a római emlékek felszínre hozatala.

S milyen kirándulásokat ajánl az útikönyv 1881-ben az idegen utasnak a pesti oldalon? Az Andrássy út ezidőtájt készül el, „delutánonként kedvező időjárás mellett a főváros legkedveltebb sétahelyét képezi, melyen a szép világ képviselői tömegesen meg szoktak jelenni." A „szép világ": — a szép pesti nők világa; így kell érteni.

„A városliget a főváros tüdejének nevezhető. (Akkor még a Ligetet tekintették tüdőnek; ma már a budai hegyek sem azok.) A főváros irányító körei mindent elkövetnek, hogy a magában is kies liget a lakosságra nézve közeli üdülőhelyet képezzen. Az Andrássy út végén az *artézi kutat*, illetve ennek *helyét* találjuk. A felbugyogó víz többnyire meleg, forró, s csövelken át a közeli *nádorszigeten* épült fürdőbe vezetetik. Az artézi kúttól csekély távolságra az *állatkerthez* érünk. A meleg és hideg égélj legkritkább állatait elég szép példányokban látjuk, különös vonzóerővel bír a látogatókra a *majomház*. Nyáron delutánonként katonai zenekarok szoktak az állatkertben játszani, melynek tőzsomszédságában díszesen épült *műlovarda* (Circus) előadásai vonzának közönséget. Az állatkerttől balra a nagy tömeg mulatóhelyei a legkülönbélebb alakokban tűnnek elénk. Vigan szól a soknemű kintorna, trombita és cigányzene, vajmi hamar tánczra perdülnek a tömegesen megjelent legények és lányok. A *városerdei tó* télen korcsolyázóhelyül, nyáron a vízi sport élvezetére szolgál."

Idegenek a vasárnapot legcélszerűbben a vidékre való kirándulással tölthetik el.

Hová mehetnek? A *Zugligette* a *Disznófőhöz*, ki a *Margit-szigetre*, amely a főhercegi család tulajdona ugyan, de látogatja a közönség is. Lehet menni *Gödöllőre* hajtóvadászatra, Főtra kastélyt és szüretet nézni; öszvéren s ponny-lovakon a *János-hegyre*, *Visegrádra* gőzhajóval, de legkivált *Budafokra* borospincéket látogatni.

Ámbar pincéket a bőpénzű idegen számára másutt is ajánl: *Kőbányára* kell kimenni, külön egésznapos kirándulásként, a sörgyarak pincéit itókázva bejárni.

SZOMBATHY VIKTOR